

3.4 KOMMUNIKATION, SOCIALSTRUKTUR

GENESE OG FUNKTION AF SOCIALFORBINDELSER OG KOMMUNIKATIV-ORIENTERING

I den indholdsmæssige (s.94) karakterisering af de artsspecifikke betydningsenheder for den globale betydning af "andre dyr" vil der i forhold til de tidligere omverdensbetingelser ophævelse og videre differentiering i tilslutning til vores foretrukne redegørelse være tale om "dyriske" betydningsenheder som eksempelvis tilbagegriben og på samme tid vil det (side 113) "kommunikative" eller "sociale" aspekt ved livsfunktionsfeltet være implicit behandlet. "Kommunikation" og "Socialstrukturer" som differencieringsprodukt ved det psykiske har ikke desto mindre under deres fremkomstbetingelser den fylogenetiske særegenhed i deres væsen og deres prioritering, og man vil kun kunne erfare dem adekvat hvis man analyserer det "sociale" i en funktional-historisk *sammenhæng*. Jeg vil derfor endnu engang gribe tilbage til overgangen fra det førpsykiske til det psykiske trin i livsprocesserne.

"Andre organismer" vil altid forekomme objektivt i forhold til organismens omverden. Det kommer sig af at "selvreproduktion" som central specifitet ved livsprocessen bevirker at enkeltorganismen ikke er bærer af den fylogenetiske udvikling - men derimod populationen. Hermed er det endnu ikke sagt, at den anden organisme på forhånd tildeles betydningen "organisme". Ydermere er dyrenes genetisk set tidligste påvirkning af hinanden på "kinesi"-stadium, med tilfældige massebevægelser af uspecifik "psykisk" art, bestående af vekslende rumlige stød og tryk, temperaturforhøjelser ved særligt kraftige dyreansamlinger etc., hvorved kontakten mellem dyrene sker pga. ydre tilfældige betingelser (vand, vind, tidlige økologiske tilstande). "Kommunikation" er der endnu ikke tale om under sådanne vekselvirkninger mellem organismerne. (vgl. MI, S. 199 f).

Hvilke udviklingsforudsætninger må være opfyldt ved det psykiske, således at den tilfældige ydre kontakt, kan blive en specifik kontakt hvorved organismerne indvirker på hinanden? Abenbart er en sådan kommunikation - som her implicerer forskellen mellem organismer og ikke organismer - ikke mulig at betragte på et funktionsniveau hvor gradueringsorientering og afsondring/identifikation er mulig. Ydermere forudsættes funktionsniveauet *diskrimination/organisation*: Først da er den "signalformidlere" orienteringsaktivitet en principiel særkendetegnskombination til "realabstraktiv" generalisering af egenskaberne ved andre dyr, og hvorved divergenserne ved de ikke-organismeriske omverdensbetingelser "repræsenteres".

Men nu er en ren specificering af den særlige "betydning", dvs. aktivitetsrelevans, som andre organismer har haft i forhold til tidligere omverdensbetingelser ikke "kommunikation" eller "socialforhold" i egentlig forstand. Her må (vi i tilknytning til en ubetvivlelig forforståelse kunne sige) ydermere (kun i forholdet mellem organismer, ikke en mulighed i forholdet mellem organisme til "ikke-organisme" omverdenen) være *Reciprokitet* (gensidighed, omvendelighed) som betydningsmæssigt kan henføres til en (side 114) "*dialogisk struktur for informationsudveksling*", altså må der findes en "bidirekte" (dobbelrettet) *Informationsstrøm* mellem organismerne (vgl. NP I, S.156 f). "Kommunikation" er en optisk, akustisk etc. "*sende-modtage indretning*" mellem organismerne, hvorunder hver enkelt organisme er ligeværdige som "*afsendere*" af information, og "*modtagere*" af information fra andre organismer. Den objektive betydning af

KAPITEL 3

enheden, er her så specificeret som "social betydning", f.eks. (inden for adfærdspsykologien): "Signalpirringen" er specificeret som "socialt signal", eller "Udløser" (Begrebet "udløser" bruges her på samme måde som "social" signalpirring).

Når man vil finde ud af, på hvilke betingelser kommunikationen mellem dyr har udviklet sig evolutionært, så må man som det næste spørge efter funktionen som giver kommunikationen en social betydning i overlevelsesprocessen. Som den mest elementære funktion af denne art, kan man fremhæve summen af aktiviteter hos forskellige dyr, og på hvilken måde forskellige former for koordination af de dyriske aktiviteter har udviklet sig, med differentierede former for beskyttelse, "lettelser" af livsprocessen, "hjælpen" og "understøttelsen" af dyrene under hinanden (vgl. M I, S. 202 ff). Et yderligere aspekt ved kommunikationen mellem dyr (på trinnet af "tillært" interaktion) er den endnu ikke tillærte (ikke tilsigtede, men faktiske) biologiske relevante funktion som gennem et bestemt dyr også vil gælde for andre dyr (feks. vil et "advarselsskrig" fra en bestemt fugl, der overraskes af en fjende, fremkalde "flugtreaktion" hos andre fugle).

Umiddelbart synes det fornyftigt at forbedre den herliggende "sociale" funktion i forhold til organisme-populationens opretholdelse. Dog fører erklæringen om at udbygge en sådan funktion til store vanskeligheder i forhold til den "klassiske" mutations-mekanik og selektion, og som ville have ført til en ændring og en videreudvikling af den evolutionsteoretiske opfattelse. Bestemte "mutanter" forstået i forhold til en effektivisering af kommunikationen mellem dyr, vil nemlig ofte på ingen måde føre til en større forplantningssandsynlighed for den individuelle bærer af mutagenet, men udelukkende til større forplantningssandsynlighed mellem de kommunikerende "partnere". Specielt tydeligt er det i det allerede set eksempel med "advarselsskriget", hvori den "advarende" fugl rent faktisk foranlediger de andre fugle til flugt, til tider gør "fjenden" opmærksom på sin egen eksistens, og altså i nogle tilfælde "ender med" at forringe sin egen forplantningssandsynlighed. Men også af seksualaktiviteten, som fremvist (s. 93), forhøjer ikke i sig selv "overlevelschancen" for seksualpartneren selv, men "sikre" kun efterkommerne, og virker således kun som sikring af opretholdelsen af det overordnede organisme-populations system. Andre (side 115) kommunikationsformer giver ikke kun det enkelte dyr - men alle andre beslægtede dyr - en selektionsfordel etc. (vgl NP I, S. 178 f)

I bred betydning kan det fastslås at selektionsprincippet ikke er anvendeligt til forklaring af den fylogenetiske fremkomst af "kommunikation" og de sociale sammenhænge mellem dyr, for så vidt det drejer sig om at forstå dem som "konkurrence" mellem individuelle dyr. Idet man ikke desto mindre, når det handler om forståelse af evolutionens "retning" uden at tillægge den en "iboende" (immanent) "struktur", holder fast i selektionsprincippet og anser det for uerstatteligt - uafviseligt, er man inden for den moderne biologi nået frem til en stadig udvidelse af selektionsprincippet, idet man ikke længere som "element" ved selektionen betragter enkelt organismer, men går ud fra at sociale dannelser (enheder ?) som sådan står i et "konkurrence forhold" til hinanden, og hver socialenhed har en "selektionsfordel" i forhold til andre socialenheder, og inden for hvilke den gennemsnitlige forplantningssandsynlighed forhøjes for alle organismene som tilhøre samme social-enhed. I sin yderste konsekvens vil det, at opfatte den samlede art som et "element" i selektionsprocessen, føre til opgivelsen af det evolutionsteoretiske erklæringsprincip, fordi den fylogenetiske udvikling her er et resultat af

"mellemdartslig" konkurrence, inden for hvilken alle eksisterende arter sætter sig igennem i forhold til hinanden, og de som disponerer over de forholdsvis mest effektive kommunikationsformer og sociale sammenhænge set med henblik på systemopretholdelsen ved hele arten overlever, - og af denne "mellemdartslige" konkurrence kommer også den implicite ligestilling mellem arterne eller populationerne,

Med denne konzeption er det "klassiske" selektionsprincip forstået som "den samme arts" konkurrence og specielt forhøjelsen af forplantningssandsynligheden hos den bedst "tilpassede" enkeltorganismen ikke sat ud af kraft, men derimod blevet hævet op til et mere omfattende princip - hvorved bestemmelsen af selektions-forholdenes forskellige generalitetsniveauer hos organismerne hhv. sociale dannelser er en opgave for den videre forskning (vgl. Schurig, "Gegenstand und Geschichte der Soziobiologie", 1979).

Da den dyriske kommunikation som sådan ikke er medtaget inden for det psykiske, men derimod er udviklet som et aspekt ved den indre differenciering indenfor den almindelige fylogeneese, må den reciproke "socialbetydning" være opstået under ikke sociale betingelser. Man har forstået denne tilblivelsesproces som en funktionsvekslen fra oprindeligt ikke sociale handle-aktiviteter, som gennem sin biologiske relevans for det handlende dyr (set gennem det nævnte evolutionære gennemslag) er blevet til en social "signalfunktion" som specifik artskommunikation mellem mellem dyrene, og som på vegne af totalpopulationens effektive opretholdelse gennem omvendingen af den overordnede selektionsproces, har selvstændiggjort sig i den fylogenetiske udvikling. Denne omvendingsproces i handleaktiviteten ("adfærdshandlinger" ?) angående "sociale signaler" bliver inden for adfærds-psykologien o.a. kaldt for "ritualisering"

Som "foretrukket" ansættelsepunkt for en lignende funktionsvekslen er sådanne adfærdsaktiviteter, som i sig selv slår over i (side 116) en umiddelbar "livsnødvendig" og "selvstændig-gjort" aktivitetsudløser for det enkelte dyr, og har dermed "fristillet" andre funktioner, som dyriske "intentionshandlinger", det er dog kun aktivitetsansættelse, og ikke den totale adfærdsaktivitet der manifesterer sig således - hverken "parringslegen" eller "flugtrefleksen". Andre dyr viser ved en sådan aktivitet en "tilbagekoblet" respondering (det gælder kun organismiske-systemer der har det som mulighed), ved summen af de fremstillede forplantningsfremmende "kommunikative" funktioner, som har en "funktionsbetydning" for de andre dyr mht. koordinering af deres aktiviteter. Derigennem bliver de oprindeligt ikke-sociale aktiviteter næsten "semantiseret" (logisk funderet ?), altså til "udtryksbevægelser", som er (objektivt) "forståeligt" for de andre dyr, og hvori det "sendende" dyrs tilstand (feks. paringslyst) eller også bestemte biologisk relevante omverdensforhold (feks. "advarsel" om en fjende) vises som "social betydning", det vil sige, som fører til "betydningsrettede" komplimentæraktiviteter (knald eller flugt). Gennem den således indvundne nye "sociale" funktion, forandres i sig selv den oprindelige evolutionære handlingsaktivitet, idet der i den fremtræder sådanne særkendemkombinationer som fører til at den orienteringsbetydende "sociale" signalfunktion bliver sæligt åfaldende, entydig, specifik etc., og dermed gør det lettere for de andre dyr at "forstå, medens andre særkendemkombinationer, som har indeholdt biologisk relevante "adfærdshandlinger" træder i baggrunden. Parallelt til en sådan forandring af "senderen", forandres og specificeres også evnen til modtagelse og forarbejdning af "sociale" orienteringsbetydninger, i processen hvorunder modtagelses-oriente-

ringsfeltet organiseres, og hvori der samtidigt fremkommer mere og mere specifikke forbindelser til funktionens "reciproke" responderingsaktiviteter, altså en overføring af "modtagelsen" til den tilbagekoblede "sender" i den overordnede dyriske kommunikation. Med en sådan specificering af orienteringsaktivitetens indhold af "sociale" betydningskonstellationer som optisk/akustisk "kommunikativ-orientering" (SE, S.77 f) fremstår et nyt niveau i genspejlingen af realiteten gennem informationskondensering (forstærkning), og dermed også en ny størrelsesorden i organismepopulationernes evolutionære progression (til dette afsnit vgl. M I, Kap 2,3,2, S 78 ff og NP I, Kap 4,2, S.178 ff, hvor mange anskueliggørende eksempler kan findes).

DEN SOCIALE FORBINDELSE I FORPLANTNINGENS FUNKTIONSKREDS (seksualkontakt, familiedannelse) OG I LIVSSIKRINGENS FUNKTIONSKREDS (aggressionshæmning, territorialforhold etc).

Hvis vi vil medtage den indholdsmæssige karakteristika af den sociale betydningsforbindelse i vores fremstilling er det næste vi skal fastslå, selvom der godt nok finder dyriske kommunikationsprocesser sted mellem (side 117) forskellige arter (i specielle tilfælde er der endog kommunikationsforbindelser mellem fjende og bytte), at kommunikationen mellem artsfæller har en ulig højere relevans for den evolutionære udvikling, da det kun er mellem samhørende arter der kan disponeres over og udbygges et ens repertoire af sociale signaler, og som indeholder muligheden for den nye kvalitet af informationskondensering (forstærkning) (vgl. NP I, S.158)

Ved livsaktivitetens indhold hos en art, er det igen "forplantningens" betydnings og funktionskreds der gennem udbygningen af socialforbindelserne har en særlig relevans. Mens den seksuelle korpulation hos meget primitive dyr kun er en forudgående kontakt, som ingen forbindelse kræver mellem dem, og hvor der ingen yngelpleje-"instinkter" findes, dannes der i fylogenese (i forbindelse med de artsspecifikke livsbetingelser) almindeligvis relativt langvarige forbindelser mellem kvindelige og mandlige seksualpartnere - samt mellem "forældre" og yngel, og indholdet er et stort antal reciproke sociale betydningskonstellationer og en differentieret Sender-Modtager-Koordinering. "Familien" er åbenbart en væsentlig grundkonstellation ved sociale forbindelser og betydningskonstellationer, i det den har antaget forskellige oprindelsesformer i den artsspecifikke omverdens udviklingshøjnelse (feks, "pardannelse", "familiegrupper", "mødrefamilier", "fædrefamilier" vgl. M I, S.210 og EB, S. 186 ff).

Herudaf har også "livssikringens" betydnings- og funktionskreds for sociale konstellationer mellem artsfæller udviklet sig. Af speciel relevans er de mangfoldige former for "sociale signaler" med aggressionshæmmende indhold; Her er der gennem specifikke udtryksbevægelser (inden for adfærdspsykologien kaldet "underkastelse", "ydmygelse") hos de svagere og underlegne artsfæller som hemmer de altid stærkere eller overlegne dyrs aggressivitet, således at der ikke livstruende "livstruende" skader på "senderen" - hvilket der har en åbenbar "artsopretholdende" effekt (vgl. M I, S. 80 ff). Henover dette dannes der også andre sociale betydningsforbindelser, som feks, "truslen" og dens reciprok "tilbagetrækning" hos det truede dyr etc., Bemærkelsesværdigt herved er, at handlingsaktiviteten - som her er blevet ritualiseret som "social orienteringsbetydende" udtryksbevægelse, hovedsageligt stammer fra forplantningens funktionskreds. Således er mange er "aggressionshæmmende" signaler fremkommet gennem ritualiseringen af seksuelle aktiviteter mens

KAPITEL 3

"presentationen" fremhæves som sekundære artssærkende tegn (vgl. EB, S. 180 ff) - muligvis for at aktualiseringen af seksuelle behovsdimensioner og aktualiseringen af "aggressive" behovsdimensioner ikke skal forveksles af modtageren, da deres overordnede betydningsenhed ikke er forenelige i deres aktivitetsomsætning.

Som en slags "rumlig" orden i socialforbindelsen findes der, hos mange forskellige dyrearter, inden for livssikringens funktionskreds en (gennem bestemte tegn, f.eks. "duftsignaler" ved hundens urin)(SIDE 118) markeret afgrænsning af bestemte revirer til bestemte dyr, eller dyregrupper, det såkaldte "territorieforhold". Den biologiske funktionalitet ved et sådant territorieforhold findes f.eks. ved at dyrebestanden i et bestemt område ikke bliver for stor, hvorved den mellemartslige "konkurrence" om næringskilden formindskes - og får derved et forløb af "mindre forstyrrelser" ved artsoprettholdelsen, reduktion af de mellemartslige aggressionsaktiviteter (hvorfor dyr kan bevare deres territorium "uden at kæmpe for det"). Derved ses også hos visse arter relativ "kampstyrke" hos dyrene, alt efter om de befinder sig på eget territorium, eller er trængt ind på en andens; "Fremmede" dyr bliver tiere hurtigt slået på flugt. Mellem territorieforholdenes sociale organisering og familieflokkens sociale organisering findes der overlapninger, idet f.eks. en bestemt familieggruppe gør krav på et "familie-territorium" etc. (Territorieforhold vgl. M I, S. 201 ff).

Problemet om hvorvidt den sociale organisering under livssikringens funktionskreds er underlagt det specifikke omverdens selektionstryk der har frembragt familieflokken under forplantningens funktionskreds, eller om man kan forstå det som selvstændige/uafhængige udviklinger, er relativt uklart. Vi tenderer for indeværende imod det standpunkt i diskussionen, at inden for dannelsen af den "familiale" socialorganiserings enhedsbegyndelse, eller endda tidligere socialorganisering, vil de naturligt tilhøre livssikringens funktionskreds (og sekundært vil de indtræde i et vekselvirkningsforhold med familieflokken). Der er mange der taler om, at åbne anonyme flokke med stort individantal, kun på grundlag af deres artslighed vil optræde som flok, pga. den allerede tidligere skildrede blotte "fysiske" sammentrængning, f.eks. "stimedannelser" hos fisk eller insekter, og at dette også gælder for lukkede anonyme flokke, hvor de kan kende deres artsfæller på "territoritale" kendetegn eller specifikke dufte etc., og fremmede artsfæller fra en anden familie vil blive bekæmpet eller dræbt (vgl. EB, S. 188 ff). Pardannelsen og "familien" er derigennem godtnok et element i den omfattende flokdannelse, men fanger (forstår) ikke hvorledes udspringet fører til de overordnede flokkes udformning og forandring. Den skildrede mellemartslige socialorganiserede regulationsform, så som "aggressionshæmning" etc. har som differentiering inden for livssikringens funktionskreds bevirket familieflokkens fremkomst, hvorved de selvstændige socialaktiviteter i forplantningsfeltet her forstås gennem "ritualisering" som er blevet "funktionaliseret" inden for livssikringsfeltet ("sociogenitale signaler", EB, S. 176 ff).

SOCIALINDHOLDET SOM AKTUALISERING AF ARTSSPECIFIKKE SOCIALSTRUKTURER; KATEGORIAL DIFFERENTIERING PÅ POPULATIONSNIVEAU, SOCIALSTRUKTUREN OG ENKELTINDIVIDET

21

KAPITEL 3

21

Det dyriske socialindhold, såvidt som det ind til videre er fremstillet, er endnu ikke individualiseret som et bestemt indhold mellem bestemte dyr (sådan en individualisering forudsætter læringsprocesser og vil derfor først indtræde og blive behandlet i det næste logisk-historiske trin i vores rekonstruktion af den psykiske genese), men har et "typiseret" indhold. Det fylogenetiske grundlag for socialindholdet er genetisk fastlagte artsspecifikke betydningsstrukturer, der gennem deres specificering, gennem vekselvirkningen af betydningsstrukturen i forhold til hinanden har karakter af *reciprok "socialstruktur"*. Kommunikationen mellem dyrene er derfor på dette trin en aktualisering af bestemte *reciproke betydningskonstellationer* som er præformerede artsspecifikke betydnings typer. Idet socialstrukturen er en "betydningsstruktur, gælder alt hvad vi før har sagt angående orienteringsaktiviteten, organisationen af orienteringsfeltet, fremkomsten og funktionen af emotionalitet, dens differentiering i behovsdimensioner, betingelserne for behovsdimensionens aktualisering og betydning, forholdet omkring handlings- og orienteringsaktivitet, emotionalitetens orienteringsledende funktion, den heraf differentierede "orienterings-betydning" og primære "handlingsbetydning" også her. Herudover har den "sociale" betydningsstrukturens sideordnede orienteringsaktivitet og den emotionelle vurdering den særegenhed, at de også stå i et *reciprokt "gensidigheds-forhold"* til den sociale betydning: Et særligt niveau ved "analyse-syntese" orienteringsaktiviteten fremkommer ved omvendingen af virkelighedsopfattelsens "organisation", og den *sociale tilbagekoblingsproces informationskondensering* og særligt *den strukturelle egenart af "social" information*; men også en specifik form ved behovsdimensionen og dens aktualisering, i det bestemte dyriske aktiviteter *kan blive omvekslet/gensidige med andre dyrs "behov"* og det kan kun "tilfredsstilles" gennem kommunikation. Behovsdimensionens "sociale" karakter kendetegner altså ikke en bestemt slags behovstilstande, snarere gives nødvendigheden af den "sociale", eller "reciproke", karakter fra den overordnede betydningsdimension, som bevirker en omsætning af behovsaktualiseringen i en "betydningsrettet" aktivitet. Idet "signalformidling" med udbygningen af sociale signaler, altså de optiske, akustiske etc., er et grundkendetegn ved psykiske processer, og først nu på samvittighedsfuld måde "er kommet på begreb" som *signaludveksling, er uddifferentieringen af socialstrukturen (SIDE 120) et væsentligt kendetegn ved den fulde udfoldelse af det psykiske.*

Gennem udbygningen af den funktional-historiske rekonstruktion vedrørende den dyriske socialstruktur er det gjort tydeligt, at vores tidligere karakterisering af fylogenese som vekselvirkning mellem enkeltorganismens systemopretholdelse og opretholdelsen af den overordnede population (S.114 f) behøver en differentiering: Mellem den fylogenetiske enhedsproces, populationen som potentional bærer af evolutionen, og niveauet for enkeltorganismerne er der indskudt et "mellemniveau": *den dyriske socialstruktur og dennes systemopretholdelse.* "Socialstrukturen" er, i livsopretholdelsesprocessen, på den ene side overordnet enkeltorganismen, idet det ikke her er deres individuelle systemopretholdelse, men kun deres gennemsnitlige (under forsømmelser som feks. "ofring" af enkeltindividets "eksistens") systemopretholdelse der optimeres. På den anden side er socialstrukturen underordnet den evolutionære enhedsproces på populationsniveau, på grundlag af den modsatrettede informationskondensering der gennem mutation og selektion betinger den fylogenetiske "tilpasningsproces" en ny størrelsesorden.

Begrebet "population" behøver en nærmere præcisering i denne sammenhæng; Som element ved populationen er det ikke længere enkeltorganismen der skal betragtes, men derimod socialstrukturen eller arten som forplantning-fællesskab, hvor deres livsmåde kan karakteriseres gennem en bestemt form for socialstruktur (altså næsten "renset" for enkeltorganismen), hvorved den - som fremstillet - med sin specielle "tilpassede" socialstruktur vil sætte sig igennem over for andre arter i selektionsprocessen, og tilpasningen af enkeltorganismen vil være ophævet/ophøjet i artens tilpasningsproces. Populationen i sig selv kan ikke dermed defineres identisk med arten, men må istedet ses som stående i "konkurrence" med alle dyrearter som lever i en bestemt "biotop" (biologisk-økologisk livsrum) i deres livsopretholdelse. Bæreren af den fylogenetiske enhedsproces bliver hermed "populationen" i overordnet forstand, fordi "systemopretholdelsen" har "populationen" som grundlag i den evolutionære progression.

Den kategoriale differentiering mellem fylogenetisk enhedsproces på populationsniveau, "socialstrukturen" og enkeltorganismen er - som det er blevet vist - en væsentlig forudsætning for en adekvat udbygning af det psykiskes genese, som fører frem til en karakterisering af den kvalitative særegenhed ved den menneskelige samfundsmæssige livsopretholdelse og bevidsthedsudvikling.